

VINNOVA INFORMATION
VI 2013:10

SAMMANFATTNING
FIXARTJÄNSTER
I SVERIGES KOMMUNER

KARTLÄGGNING

Titel: Sammanfattning Fixartjänster i Sveriges kommuner - *Kartläggning*

Författare: Jenny Alwin, Lars Bernfort, Nathalie Eckard & Magnus Husberg - Linköpings Universitet

Serie: VINNOVA Information VI 2013:10

ISSN: 1650-3120

Utgiven: Mars 2013

Utgivare: VINNOVA –Verket för Innovationssystem / *Swedish Governmental Agency for Innovation System*

VINNOVA Diariernr: 2011-01997.5

VINNOVA stärker Sveriges innovationskraft för hållbar tillväxt och samhällsnytta

VINNOVA är Sveriges innovationsmyndighet. Vår uppgift är att främja hållbar tillväxt genom att förbättra förutsättningarna för innovation och att finansiera behovsmotiverad forskning.

VINNOVAs vision är att Sverige ska vara ett globalt ledande forsknings- och innovationsland som är attraktivt att investera och bedriva verksamhet i. Vi främjar samverkan mellan företag, universitet och högskolor, forskningsinstitut och offentlig verksamhet. Det gör vi genom att stimulera ökat nyttiggörande av forskning, investera långsiktigt i starka forsknings- och innovationsmiljöer och genom att utveckla katalyserande mötesplatser. VINNOVAs verksamhet är även inriktad på att stärka internationell samverkan. Vi fäster stor vikt vid att samspela med andra forskningsfinansiärer och innovationsfrämjande organisationer för större effekt. Varje år investerar VINNOVA drygt 2 miljarder kronor i olika insatser.

VINNOVA är en statlig myndighet under Näringsdepartementet och nationell kontaktmyndighet för EU:s ramprogram för forskning och utveckling. Vi är också regeringens expertmyndighet inom det innovationspolitiska området. VINNOVA bildades 1 januari 2001. Vi är drygt 200 personer och har kontor i Stockholm och Bryssel. Generaldirektör är Charlotte Brogren.

I publikationsserien **VINNOVA Information** publiceras informations- och presentationsmaterial som beskriver VINNOVAs verksamhet. Det kan röra sig om programskrivningar, projektkataloger, seminariedokumentation, verksamhetsberättelser etc. I denna serie kan även strategiskt viktiga remissvar, regeringsuppdrag, verksamhetsplanering eller andra dokument som återger VINNOVAs synpunkter och policymässiga ställningstaganden förekomma.

I VINNOVAs publikationsserier redovisar bland andra forskare, utredare och analytiker sina projekt. Publiceringen innebär inte att VINNOVA tar ställning till framförda åsikter, slutsatser och resultat. Undantag är publikationsserien VINNOVA Information där återgivande av VINNOVAs synpunkter och ställningstaganden kan förekomma.

VINNOVAs publikationer finns att beställa, läsa och ladda ner via www.vinnova.se. Tryckta utgåvor av VINNOVA Analys och Rapport säljs via Fritzes, www.fritzes.se, tel 08-598 191 90, fax 08-598 191 91 eller order.fritzes@nj.se

VINNOVA's publications are published at www.vinnova.se

Sammanfattning
Fixartjänster i Sveriges
kommuner
Kartläggning

Regeringsuppdrag
VINNOVAs diarienumr 2011-01997.5

Jenny Alwin, Lars Bernfort, Nathalie Eckard & Magnus Husberg

Linköpings Universitet

Förord

I föreliggande rapport redovisas ett delresultat från regeringsuppdraget ”Social innovation i vården och omsorgen om de mest sjuka äldre” (S2011/5887/FST) som VINNOVA fick i mars 2012.

Under 2012 fick VINNOVA ett regeringsuppdrag ”Social innovation i vården och omsorgen om de mest sjuka äldre” (2011-01997.5). Regeringen uppdrog åt VINNOVA att i samarbete med universitet och högskolor och i samråd med andra relevanta aktörer vidareutveckla goda exempel kring sociala innovationer. Mer specifikt innebar uppdraget att genomföra ett fördjupat utvecklingsarbete kring sociala innovationer inom boende, lättare servicetjänster, trygghetsskapande insatser och social samvaro. Social innovation är en viktig del av VINNOVAs nya fokus på att stärka innovationskraften i offentlig verksamhet för att underlätta spridning och användning av innovationer inom kommuner, landsting och statliga myndigheter.

Social innovation är en åtgärd som syftar till att öka människors välbefinnande genom att identifiera och möta upp sociala behov.

Den här delrapporten är en sammanfattning av en hälsoekonomisk analys av så kallade ”Fixartjänster”.

Tanken bakom den nya ”fixartjänsten” är att förebygga olyckor. Många äldre ramlar och skadar sig i hemmet när de ska byta gardiner eller glödlampor. Det finns flertalet initiativ ute i kommunerna med olika varianter av fixartjänster och flera vittnesmål om att dessa tjänster förebygger skador och fall med stora sjukvårdsbesparingar som effekt. Dock finns ingen dokumentation som säkerställer detta. För att få en långsiktighet behövs det utvärdering med hälsoekonomiska mått.

Detta arbete har visat att det med ibland mycket små och enkla medel går att utveckla lösningar som får stor betydelse för både individ och samhälle. Att stödja denna utveckling innebär att stödja fler aktörer, idéer och innovationer för att dessa ska kunna leverera tjänster, skapa forum för gemenskap, skapa socialt värde och erbjuda bättre förutsättningar för den åldrande befolkningen när det gäller livskvalitet, hälsa och välbefinnande.

Ett varmt tack riktas härmed till samtliga som bidragit till att denna rapport har kunnat sammanställas.

VINNOVA i mars 2013

Johanna Ulfvarson
Handläggare
Avdelning Hälsa

Innehåll

Fallolyckor och fixartjänst	7
Resultat - kartläggning av fixartjänster i Sveriges kommuner	9
Primära syftet med fixartjänster och målgrupper.....	11
Organisation och information	12
Arbetsuppgifter inom ramen för fixartjänster	14
Kostnad för att använda tjänsterna.....	16
Restriktion i användning	17
Ärenden och väntetid	17
Budget för fixartjänster	18
Upplevd nytta/vinst med fixartjänsten	19
Samhällsekonomisk analys	20
Sammanfattande slutsatser	24
Referenser	25

Fallolyckor och fixartjänst

Att äldre människor faller och skadar sig i hemmet är ett vanligt problem som orsakar mycket lidande för individen och stora kostnader för samhället. Enligt tidigare forskning från Statens folkhälsoinstitut¹ uppgår de direkta kostnaderna för fallskador i Sverige under det första året efter en skada till fem miljarder kronor. Olika typer av preventiva insatser finns, dels för att försöka minska antalet fallolyckor och dels för att försöka mildra konsekvenserna när en fallolycka inträffar. En fixartjänst är en tjänst som primärt riktas till äldre personer och syftar till att förebygga fallolyckor i hemmet. Inom fixartjänsten erbjuds i första hand hjälp med sysslor som skulle kunna innebära en fallrisk för äldre.

Fixartjänst går under flera benämningar; lättare servicetjänster, vaktmästarservice, fixarservice, fixarmalte med mera. För enkelhetens skull kallar vi alla dessa benämningar för fixartjänst. Fixartjänst definieras här som:

Ej behovsbedömda insatser riktade till äldre, samt eventuellt andra specificerade målgrupper, som utgörs av lättare insatser i eget boende med huvudsakligt syfte att förebygga fallolyckor i hemmet.

Omfattningen och användningen av fixartjänster i Sverige har tidigare inte studerats på nationell nivå. **Syftet** med denna studie är att genomföra en kartläggning av fixartjänster i kommunal regi² i Sverige samt att uppskatta de samhällsekonomiska konsekvenserna av fixartjänster.

---

¹ Statens folkhälsoinstitut. Fallolyckor bland äldre – En samhällsekonomisk analys och effektiva preventionsåtgärder. Gyllensvärd Harald. Rapport 2009:01.

² I denna rapport ligger fokus på fixartjänster enligt definitionen ovan som bedrivs i kommunal regi alternativt på uppdrag av kommunen. Med ”uppdrag av kommunen” menas att fixartjänsten utförs av ett företag eller räddningstjänst med ekonomiskt ersättning från kommunen (entreprenad). Privata företag som bedriver fixartjänster utan kommunal inblandning eller fixartjänster där utföraren är en volontärsorganisation/ ideellt arbetande personer har inte inkluderats i den huvudsakliga analysen.

Data har samlats in från kommuner via postenkät alternativt via telefonintervju.

Fokus i denna skrift ligger på att beskriva fixartjänsterna i Sveriges kommuner – hur de är organiserade och vad som utförs med mera. En mer omfattande och detaljerad rapport angående denna studie som även inkluderar hälsökonomiska aspekter på ett djupare plan har också publicerats: *Fixartjänster i Sveriges kommuner – Kartläggning och samhällsekonomisk analys*. VINNOVA Information VI 2013:09, som finns tillgänglig via VINNOVA.se.

Resultat - kartläggning av fixartjänster i Sveriges kommuner

I Sverige finns 290 kommuner. Av dessa har 266 (92 %) besvarat enkäten. Alla 290 kommuner har dock kunnat kategoriseras utifrån om de har fixartjänster i kommunal regi eller inte³.

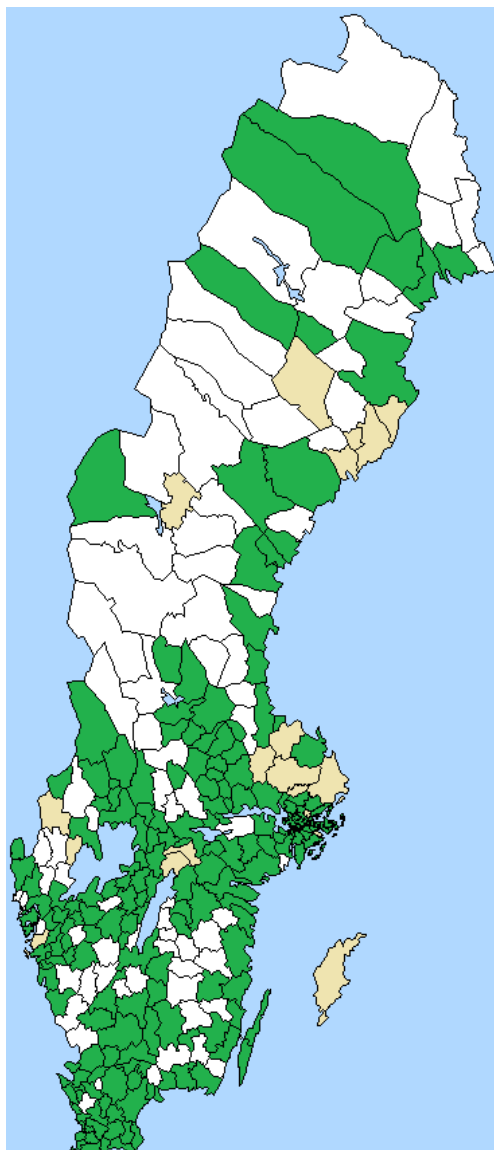
Sveriges kommuner är indelade i 10 kommungrupper⁴. Tabellen nedan redovisar hur stor andel av kommunerna som har fixartjänster i kommunal regi. Kartläggningen visar att totalt 191 kommuner har fixartjänster i kommunal regi, det vill säga 66 %.

Kommun-grupp	Benämning	Antal kommuner i kommungruppen	Antal med fixartjänst	Andel (%)
1	Storstäder	3	3	100
2	Förortskommuner till storstäderna	38	33	87
3	Större städer	31	26	84
4	Förortskommuner till större städer	22	19	86
5	Pendlingskommuner	51	34	67
6	Turism- och besöksnäring-kommuner	20	9	45
7	Varuproducerande kommuner	54	32	59
8	Glesbygdskommuner	20	3	15
9	Kommuner i tätbefolkad region	35	25	71
10	Kommuner i glesbefolkad region	16	7	44

³ Följande kartläggning bygger på de kommuner som har fixartjänster helt i kommunal regi eller som har lagt ut fixartjänsten på entreprenad till företag/räddningstjänst med ersättning till utföraren. Kommuner där det finns fixartjänster men där utföraren är en volontärsorganisation/ideellt arbetande personer (dessa kan dock få mer eller mindre ekonomiskt bistånd från kommunen) eller fixartjänster som genomförs i privat regi är således inte inkluderade i denna huvudsakliga analys.

⁴ Kommungruppsindelning enligt Sveriges Kommuner och Landsting (SKL):
http://www.skl.se/kommuner_och_landsting/om_kommuner/kommungruppsindelning

Kartan nedan visar den geografiska spridningen av kommuner som har fixartjänster i kommunal regi (grönmarkerade på kartan, 191 stycken). De gulmarkerade kommunerna (20 stycken) är kommuner som identifierats med en volontärsorganisation/ideellt arbetande personer som utförare med mer eller mindre kommunal inblandning (av dessa kan det finnas fler men som inte identifierats via föreliggande kartläggning).

Primära syftet med fixartjänster och målgrupper

I enkäten efterfrågades syftet och målsättningen med fixartjänsten⁵. Svaren kan sammanfattas med att man genom praktisk hjälp med vardagliga sysslor vill förebygga fallolyckor och främja ett hälsosamt åldrande. Kommuner anger även andra syften med fixartjänsten, såsom att ge meningsfull sysselsättning till personer i arbetslöshet eller med olika funktionsnedsättningar. Andra syften som angivits är att fixartjänsten syftar till att vara en social kontakt och/eller att möjliggöra ett kvarboende för äldre personer.

Fixartjänsterna riktar sig i alla kommuner till äldre personer. I många fall riktar de sig även till personer med funktionsnedsättning. I 49 % av alla kommuner riktar sig fixartjänsten endast till äldre personer. I 46 % av kommunerna riktar sig fixartjänsten både till äldre personer samt till personer med funktionsnedsättning. I 5 % av kommuner med fixartjänst riktas dessa till äldre personer samt personer med funktionsnedsättning och/eller någon annan målgrupp (exempelvis alla i kommunen med larm, gruppboenden, skolor, dagverksamheter med mera).

När det gäller gruppen äldre så varierar åldern för när man kan börja använda sig av fixartjänsten mellan olika kommuner. Vanliga startåldrar för att få möjlighet att börja använda fixartjänster i Sveriges kommuner är 65+ (cirka 38 % av kommunerna), 67+ (24 % av kommunerna), 70+ (16 % av kommunerna) samt 75+ (20 % av kommunerna). Startåldrar 60, 61 samt 80 förekommer i en kommun vardera. Procenten baseras på de kommuner som angivit en startålder (endast 8 har inte svarat).

---

⁵ Följande beskrivning av fixartjänster i Sveriges kommuner bygger på de enkätsvar som kommit in från kommuner som har fixartjänster i kommunal regi. I dagsläget handlar det om enkätsvar från 171 kommuner (i två fall rapporteras två kommuner som en kommun då de har en gemensam fixartjänst) samt på svar från 25 stadsdelsförvaltningar (13 från Stockholm, 7 från Göteborg och 5 från Malmö), totalt 196 enkäter. Det externa bortfallet (saknade enkäter) räknas till 15 enkäter från kommuner som har fixartjänster i kommunal regi samt enkätsvar från fyra stadsdelsförvaltningar som har fixartjänst. Visst internt bortfall finns på frågor i enkäten vilket uppstår när en fråga lämnas obesvarad. I beskrivningen som följer kommer vi för enkelhetens skull skriva "kommun", ej "kommun/stadsdelsförvaltning", stadsdelsförvaltningarnas svar är dock inkluderade om inte annat anges i texten.

Organisation och information

Informationsspridning om fixartjänstens existens

Kommunerna använder många olika informationskanaler för att få ut budskapet om sina fixartjänster. Vanliga informationskanaler är kommunhemsidan, annonser i lokalpressen, annonsblad, broschyrer som placeras på strategiska ställen såsom vårdcentraler, bibliotek med mera. Många kommuner genomför även informationsinsatser genom att besöka föreningar där målgruppen finns, exempelvis PRO. De kommuner som har uppsökande verksamheter använder ibland även dessa tillfällen för att informera om fixartjänsten. Även hemtjänsten används i vissa kommuner för att informera om fixartjänsten.

Informationsbroschyrer riktar sig i första hand till brukarna av tjänsten och beskriver fixartjänsten som en förebyggande insats riktad till äldre. Informationsbroschyrer finns många gånger att hitta via kommunernas hemsidor.

Kommunernas organisation av fixartjänsterna

Av de 191 kommunerna med fixartjänst i kommunal regi har 177 kommuner kunnat klassificeras utifrån hur de organiserat sina tjänster (de 25 stadsdelsförvaltningarna räknas här sammanslagna till tre kommuner; Stockholm, Malmö och Göteborg). Av de 177 kommunerna så har tre huvudsakliga organisationsstrukturer med underorganisationer identifierats:

Organisationsstruktur av fixartjänster	
Organisation	Procent
1. Fixartjänsten bedrivs helt i kommunal regi	
1.a. Fixartjänsten tillhandahålls av kommunen, utförare är en eller flera fixare	54
1.b. Fixartjänsten tillhandahålls av kommunen, utförare är dagligverksamhet	11
1.c. Fixartjänsten tillhandahålls av kommunen, utförandet sorterar under arbetsmarknadsenhet eller motsvarande	28
2. Fixartjänsten bedrivs av räddningstjänsten i samarbete med kommunen	5
3. Fixartjänsten bedrivs av företag med ekonomisk ersättning från kommunen	3

Det vanligaste sättet att organisera sin fixartjänst är att tjänsten bedrivs i kommunal regi där utföraren är en eller flera fixare anställda i kommunen (54 % av kommunerna). Elva % av kommunerna har dagligverksamhet/LSS som utförare av fixartjänsterna. Det är då deltagare från dagligverksamhet som tillsammans med handledare utför fixartjänsten. Här har nyttan eller vinsten med fixartjänsten beskrivits vara att både verka i fallpreventivt syfte samt att ge deltagare inom dagligverksamheter en meningsfull sysselsättning.

Fixartjänsten sorterar i 28 % av kommunerna under arbetsmarknadsenheten (AME) eller motsvarande, ofta som en form av arbetsmarknadsåtgärd för personer som står långt från arbetsmarknaden eller som behöver arbetserfarenhet. Även här beskrivs att både de som använder tjänsten samt de som utför tjänsten har gemensam nytta av den. Det är av vikt att påpeka att vi inte kan vara helt säkra på att alla fixartjänster som sorterar under AME är en arbetsmarknadsåtgärd. Vårt intryck är dock att så är fallet, enligt enkätsvaren, i majoriteten av dessa kommuner.

Nio kommuner (5 %) bedriver fixartjänsten i samarbete mellan kommunen och räddningstjänsten. Fixartjänster som bedrivs med denna typ av samarbete är Katrineholms och Vingåker kommun (som samarbetar med räddningstjänsten kring en fixartjänst), Tidaholms och Falköpings kommun (som även de samarbetar med räddningstjänsten kring en fixartjänst), Värnamo, Ljungby, Lidköping, Danderyd och Oskarshamns kommun.

Den tredje huvudsakliga organisatoriska varianten som inte är fullt lika vanligt förekommande är att fixartjänsten lagts ut på entreprenad på ett företag som utför insatserna. Detta är fallet i 3 % av kommunerna. I exempelvis Lunds och Härnösands kommun köps tjänsten in från företaget Samhall.

Arbetsuppgifter inom ramen för fixartjänster

En mängd arbetsuppgifter genomförs inom ramen för fixartjänster i Sveriges kommuner, dessa visas i tabellen nedan.

Typer av arbetsuppgifter som erbjuds inom ramen för fixartjänster i kommunal regi	
Tjänst	Andel fixartjänster som erbjuder detta
Byte av glödlampor	100 %
Byte av säkringar	97 %
Byte/upphängning av gardiner	100 %
Fastsättning av lösa sladdar	98 %
Borttagning av mattor	87 %
Upphängning av tavlor eller liknande	94 %
Montera fast saker på hög höjd, ex. brandvarnare	95 %
Bära saker till och från vind/ förråd	96 %
Hämta/lägga upp saker i höga skåp	98 %
Omflyttning av lättare möbler	89 %
Ordna med balkonglådor och liknande	64 %
Översyn av olycksrisker i hemmet	67 %
Snöskottning	15 %
Gräsklippning	10 %
Övrig trädgårdsskötsel	10 %
Övrigt	33 %

Alla kommuner erbjuder tjänster som är förknippade med fallprevention från stegar eller andra redskap/möbler inomhus, det vill säga arbeten på högre höjd (se tabellen ovan). Exempel är byte av glödlampor och upphängning av gardiner som erbjuds av 100 % av kommunerna. Tjänster såsom byte av säkringar, tavlor och liknande, nedtagning av saker från höga skåp, bära saker upp och ner för trappor eller stegar med mera erbjuds av nästan alla kommunerna. Åtgärder som syftar till att reducera risken att falla inkluderar även insatser såsom borttagning av mattor (erbjuds av 87 % av kommunerna) samt att fästa lösa sladdar (erbjuds av 98 % av kommunerna). En stor andel av kommunerna erbjuder även att göra en översyn av olycksrisker i hemmet (67 %).

En mindre andel av kommunerna erbjuder även arbete utomhus inom ramen för fixartjänsten, såsom snöskottning (erbjuds av 15 %), gräsklippning (10 %) och annat trädgårdsarbete (10 %). Dessa arbetsuppgifter skiljs ofta från arbeten som kan genomföras inomhus och kommuner tar ofta ut en avgift för genomförandet av utomhustjänsterna. I vissa kommuner ingår dock snöskottning som en gratistjänst. Flera kommuner har dock andra organisationer som erbjuder utomhustjänster, men dessa sorterar inte under fixartjänsten som det är definierat i denna rapport.

Av de tillfrågade har 33 % angivit att de även genomför någon/några övriga arbetsuppgifter och variationen är stor avseende vad som genomförs. Exempel på andra typer av arbetsuppgifter som utförs är: installation av TV-apparater, batteribyten, rengöring och damning på hög höjd, att informera om hjälpmedel och lotsning till hjälpinsatser inom kommun och landsting, posta brev, syarbeten, källsortering, köra återvinning till återvinningsstationer eller miljöstationer, genomförande av säkerhetsrund i hemmet, trygghetsrådgivning, halksäkring av mattor, enklare flyttuppgifter, fönsterputsning, möbelmontering, sandning och saltning utomhus, tillhandahållande av sandhinkar vintertid, hjälpa till med inköp av mat, hundrastning, promenadsällskap, enklare reparationer - *”allt möjligt mellan tak och golv”*.

Kommunerna tillfrågades även om några närliggande typer av tjänster har exkluderats från kommunens fixartjänst. Bland de svar som inkommit anges bland annat att hushållsnära tjänster som kräver yrkeskunnig personal (exempelvis VVS- och el-arbeten) eller tjänster som konkurrerar med privata företag har exkluderats. En del kommuner exkluderar tjänster som exempelvis att köra sopor till återvinningsstation medan andra kommuner har med dessa arbetsuppgifter inom ramen för tjänsten.

Kostnad för att använda tjänsterna

I majoriteten av kommunerna (58 %) är tjänsten kostnadsfri men brukaren får stå för förbrukningsmaterialet själv. I 32 % av kommunerna är tjänsten helt kostnadsfri för brukare. En mindre andel kommuner tar ut en avgift för sin fixartjänst (cirka 9 %). Kostnaden ligger då mellan cirka 50 – 200 kr/timme, kostnaden ligger i medel på cirka 100 kr/timme. En annan lösning som finns är att ta ut en avgift per besök eller uppgift utan att specificera tiden för besöket eller uppgiften, eller att kostnaden som debiteras är för bilsättning medan själva tjänsten är kostnadsfri.

Det finns också andra typer av betalningslösningar bland kommuner som erbjuder fixartjänster. I en kommun erbjuder man de första 60 minuterna

utan kostnad och därefter debiteras brukaren 200 kr/timma och i en annan är de första 30 minuterna avgiftsfria och därefter debiteras 75 kr/timma.

I den mån utomhustjänster erbjuds tas ofta en avgift ut. I en del kommuner kan utomhustjänster köpas till inom ramen för fixartjänsten och i andra kommuner finns utomhustjänster organiserade utanför fixartjänsten.

Restriktion i användning

Hos majoriteten (cirka 78 %) av fixartjänsterna finns inga restriktioner i hur ofta eller mycket man kan använda sig av tjänsten. Cirka 22 % av kommunerna, det vill säga 42 stycken, har någon form av restriktion i användning. Av de 42 kommunerna med restriktion så har 38 % organiserats så att brukare kan använda dem så ofta de vill, men de har restriktioner i hur lång tid varje ärende får ta. Restriktion i tid ligger på 60 minuter i de flesta fall (81 %), i ett fall ligger det på 40 minuter per ärende, i en kommun på 30 min/ärende och i ett annat fall får varje ärende ta 120 minuter.

Bland kommunerna med restriktioner (42 stycken) har cirka 62 % begränsningar i hur ofta man får använda dem. Den vanligaste restriktionen, som bland annat finns i de flesta av Stockholms stads stadsdelsförvaltningar, är 6 timmar/år. Restriktioner i hur ofta man får använda fixartjänsten varierar bland kommunerna, exempelvis 6 timmar/år, 7 gånger/år, 4 gånger/år å 45 minuter och från 1 till 8 timmar/månad.

Ärenden och väntetid

Fixartjänsterna i Sveriges kommuner ser olika ut och utför olika många ärenden. För kommuner som har en fixare anställd på 100 % så utförs i genomsnitt 22 ärenden per vecka. I vissa kommuner kan fixaren ha andra uppgifter inom ramen för sin anställning.

Hur snabbt man som brukare kan få hjälp via fixartjänsten skiljer sig mellan kommuner. Skillnaden kan tänkas kunna förklaras av faktorer såsom organisationsstruktur, budget, anställningsgrad, antal anställda, efterfrågan på tjänsten med mera. Av de kommuner som besvarat frågan angående väntetid⁶ så har 40 % svarat att de inte har någon väntetid, 16 % har angivit att de har 1-2 dagars väntetid, 33 % av kommunerna kan er-

---

⁶ Fyrtioåtta kommuner har inte svarat på frågan eller angivit ett oklart svar.

bjuda fixartjänsten inom en veckas tid och 11 % av kommunerna har mer än en veckas väntetid. I svaren betonas även att efterfrågan många gånger är säsongsberoende, vilket gör att väntetiden till att få hjälp kan bli längre under vissa perioder. En lång väntetid har kommenterats upplevas som problematisk eftersom det kan innebära att brukarna istället för att vänta på hjälpen utför sysslorna själva och därmed riskerar att skada sig.

I många kommuner prioriteras ärenden olika högt beroende på dess karaktär, vilket kan få betydelse för väntetiden. Ärenden som angivits som högst prioriterade och som därmed åtgärdas snabbt, många gånger samma dag, är trasig badrumsbelysning, trasig belysning generellt, trasiga säkringar samt batteribyte i brandvarnare.

Budget för fixartjänster

Vilken budget en kommuns fixartjänst har kan relateras till dess organisationsstruktur. Det interna bortfallet på denna fråga är relativt stor beroende på att man inte alltid vet hur budgeten ser ut när man arbetar i tjänsten eller att fixartjänsten ingår som en del i en större verksamhet utan egen budget.

I kommuner där fixartjänsten fungerar som en arbetsmarknadsåtgärd kan budgeten endast behöva täcka kostnaden för den av kommunen anställda personalen (arbetsledare/handleddare), administration och/eller bilkostnader, medan personer som arbetar/praktiserar inom åtgärdsprogrammet får sin inkomst från annat håll (genom lönebidrag eller liknande). Samma sak gäller för fixartjänster som organiseras inom dagligverksamhet enligt LSS.

Majoriteten av kommunerna har en eller flera fixare anställda (54 %). Att ange en viss budget för fixartjänsterna är svårt med tanke på att fixartjänsterna i kommunerna ser olika ut och budgetar inkluderar varierande poster (olika tjänster, bil, bensin, material, lokal, lön, mobil, verktyg, kläder med mera), därför bör resultaten tolkas med försiktighet. I illustrativt syfte har en beräkning gjorts av ett medelvärde av de kommunbudgetar som angivits i enkäten. Denna beräkning har utgått från svar från kommuner som har en fixare anställd på 100 % (bygger på svar från 14 kommuner). Budgeten ligger då i medel på cirka 440 000 kr/år.

Upplevd nytta/vinst med fixartjänsten

Frågan ”Vad är den viktigaste vinsten eller nyttan med tjänsterna?” ställdes i slutet av enkäten samt en fråga om de som besvarade enkäten hade något övrigt att tillägga. Fallprevention är en aspekt som framkommer i enkäterna som vinst/nytta med fixartjänsten. Att fixartjänsten fungerar som en hjälpende hand är också en aspekt som lyfts fram samt möjligheten för de äldre att bo kvar i sina hem, om de så önskar, är också en aspekt som beskrivits som största vinsten eller nyttan med fixartjänsten i enkäterna.

Fixartjänster sorterar i 28 % av kommunerna under arbetsmarknadsenheten och fungerar många gånger som en arbetsmarknadsåtgärd. Även personer med funktionsnedsättning inom dagligverksamhet arbetar i 11 % av kommunerna med fixartjänsterna. Att kunna erbjuda möjligheten för personer utanför den reguljära arbetsmarknaden att arbeta inom ramen för fixartjänster har likaså beskrivits som största vinsten eller nyttan med tjänsten. Även den rådgivande uppgiften som fixartjänsten kan innebära har lyfts fram som vinst/nytta med tjänsten. En annan aspekt som beskrivits är den sociala rollen som fixartjänsten kan spela för de brukare som använder sig av tjänsten.

En övrig aspekt som lyfts fram är att fixartjänsten borde vara belagd med en avgift för att komma ifrån över- eller felaktig användning av tjänsten. En annan är en önskan om bättre samordning kring fixartjänsterna där frågor som riktlinjer, organisation, uppdrag, uppföljning och forskning belyses ur ett nationellt perspektiv för att bidra till en bättre struktur och likhet i vilken hjälp som erbjuds i Sveriges kommuner. Ytterligare aspekter som beskrivits är vikten av personalens lämplighet samt vikten av att samordna insatserna med hemtjänsten.

Samhällsekonomisk analys

Ett hypotetiskt räkneexempel har genomförts för att visa hur utfallet av en samhällsekonomisk analys kan bli med olika antaganden om förebyggande av fallolyckor och frakturer med hjälp av fixartjänster. I räkneexemplet är endast kostnader för vård och omsorg medräknade. Alla skador som kräver slutenvård antas här bestå av frakturer. Kostnader samt andel frakturer och risker har inhämtats från tidigare publicerad forskning eller register. Inverkan på livskvalitet och aspekter såsom trygghetskänsla och meningsfull sysselsättning har inte inkluderats. Dessa aspekter är positiva bieffekter av fixartjänster som bör beaktas vid en helhetsbedömning av fixartjänsterna.

Det hypotetiska räkneexemplet gäller en mellanstor svensk kommun med 50 000 invånare som har samma åldersfördelning som riket i stort.

Nationella siffror överförda till vår hypotetiska kommun

Sverige har cirka 9,5 miljoner invånare varav ungefär 19 % är över 65 år. En kommun med 50 000 invånare utgör 0,53 % av Sveriges befolkning och med antagandet att kommunen är representativ för riket skulle antalet personer över 65 år vara cirka 9 500.

Antalet allvarliga fallolyckor i Sverige är cirka 43 000⁷, vilket i vår hypotetiska kommun skulle innebära $(43\,000 \cdot 0,0053)$ 228 stycken. Drygt hälften (52,5 %) av alla fallolyckor sker i hemmet⁸, vilket ger 120 allvarliga fallolyckor som kan påverkas med fixartjänsten i vår hypotetiska kommun. De 120 fallolyckorna fördelas på olika frakturer samt kostnader förknippade med dem i enlighet med tidigare forskning⁹, se tabellen nedan.

---

⁷ Statens folkhälsoinstitut. Fallolyckor bland äldre – En samhällsekonomisk analys och effektiva preventionsåtgärder. Gyllensvärd Harald. Rapport 2009:01

⁸ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Skador bland äldre i Sverige. Kunskapscentrum för äldres säkerhet, Karlstad, 2009

⁹ Statens folkhälsoinstitut. Fallolyckor bland äldre – En samhällsekonomisk analys och effektiva preventionsåtgärder. Gyllensvärd Harald. Rapport 2009:01

Frakturtyp	Andel (%)	Antal	Kostnad per fraktur (kr)	Summa kostnad (kr)
Höftfrakturer	55	66	143 765	9 490 000
Kotfrakturer	17	20	145 535	2 910 000
Handledsfra­kturer	10	12	20 053	240 000
Axelfrakturer	18	22	65 406	1 440 000
Totalt	100	120		14 080 000

Av de totalt 14 miljoner kronorna (se tabellen på föregående sida) är cirka 40 % kostnader som belastar kommunen¹⁰, det vill säga cirka 5,6 miljoner kronor. Till detta kommer kostnader efter det första året då cirka 13 %¹¹ av höftfrakturpatienterna (8-9 personer) hamnar i vårdboende för resten av livet. Den genomsnittliga åldern för en höftfrakturpatient är, enligt data från registret Rikshöft 2010, 83 år¹². Den statistiskt förväntade återstående livslängden är för 83-åriga män 6,43 år och för 83-åriga kvinnor 7,81 år¹³. Något konservativt räknat skulle 8 patienter hamna i vårdboende och förbli där i 6 år (efter det första året). Kostnaden för detta skulle bli $8 \cdot 6 \cdot 620\,000 = 29,8$ miljoner kronor.

Totalt blir kostnaderna förknippade med allvarliga fallolyckor i hemmet bland personer över 65 år i vår kommun $14,1 + 29,8 = 43,9$ miljoner kronor, varav $5,6 + 29,8 = 35,4$ miljoner kronor är kommunala kostnader. Notera att en liten del av de kommunala kostnaderna betalas av brukarna själva varför den faktiska inverkan på kommunernas budget är något mindre än nämnda kostnad.

Hypotesen är att fixartjänsterna bidrar till att minska antalet fallolyckor och därmed antalet frakturer. Om vi antar att fallolyckorna, och frakturerna, minskas med 10 % så skulle det innebära inbesparade kostnader på 4,4 miljoner kronor (varav 3,5 miljoner kronor gäller kommunens budget). Med 5 % minskning skulle besparingen bli 2,2 miljoner kronor (1,8 mil-

¹⁰ Borgström Fredrik, Sobocki Patrik, Ström Oskar and Jönsson Bengt. The societal burden of osteoporosis in Sweden. *Bone*, 2007;40:1602-9

¹¹ Nurmi I, Narinen A, Luthje P and Tanninen S. Functional outcome and survival after hipfracture in elderly: a prospective study of 106 consecutive patients. *Journal of orthopaedics in Traumatology*, 2005;5(1):7-14

¹² Lokalt vårdprogram Höftfraktur 2011-2014, Västra Götalandsregionen, Skaraborgs kommunalförbund.

¹³ Scb.se (Statistikdatabasen: Befolkning: Befolkningsframskrivningar > Återstående livslängd efter kön, ålder och tid).

joner kronor gäller kommunen). Med endast 1 % minskning skulle 440 000 kronor (varav 350 000 för kommunen) sparas.

Dessa besparingar ska ställas mot kostnaden för att tillhandahålla fixartjänst, vilket beror på hur den är organiserad. För en kommun med 50 000 invånare är kostnaden sannolikt inte högre än den inbesparing som motsvaras av 1 % reduktion av fall- och fraktrisk. Därtill ska de positiva bieffekter som fixartjänsten ger också beaktas, i termer av ökad trygghetskänsla, sociala vinster, och meningsfull sysselsättning.

Sammanfattande slutsatser

Fixartjänster finns i majoriteten av Sveriges kommuner och i de flesta fall i kommunal regi där utföraren finns inom kommunen. Det finns även fixartjänster där volontärer utför insatserna. Utöver den humanitära aspekten att fallolyckor medför omfattande lidande och därmed förlorad livskvalitet så är olyckorna också förknippade med stora samhällsekonomiska kostnader i form av vård och omsorg. Det är av båda dessa anledningar mycket angeläget att försöka reducera fallolyckorna, och det är detta som är det huvudsakliga syftet med fixartjänsterna.

Vi har i detta projekt inte kunnat studera de faktiska konsekvenserna av fixartjänster i form av antal reducerade fall inomhus. Den hypotetiska beräkningen visar att tillhandahållandet av fixartjänster sammantaget kan bedömas vara väl använda resurser ur såväl ett samhällsligt som ett kommunalt perspektiv. Det krävs att fixartjänsterna i princip inte har någon effekt alls på antalet fallolyckor och frakturer för att de inte ska anses kostnadseffektiva. Beräkningar med reella data som inkluderar både kostnader och effekter i form av livskvalitet bör dock genomföras. Bortsett från eventuella kostnadsbesparingar så är upplevelsen av ökad trygghet, nöjda brukare, social vinst och meningsfull sysselsättning argument som i sig kan motivera tillhandahållandet av fixartjänst.

Referenser

Borgström Fredrik, Sobocki Patrik, Ström Oskar and Jönsson Bengt. The societal burden of osteoporosis in Sweden. *Bone*, 2007;40:1602-9

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Skador bland äldre i Sverige. Kunskapscentrum för äldres säkerhet, Karlstad, 2009

Nurmi I, Narinen A, Luthje P and Tanninen S. Functional outcome and survival after hipfracture in elderly: a prospective study of 106 consecutive patients. *Journal of orthopaedics in Traumatology*, 2005;5(1):7-14

Statens folkhälsoinstitut. Fallolyckor bland äldre – En samhällsekonomisk analys och effektiva preventionsåtgärder. Gyllensvärd Harald. Rapport 2009:01.

VINNOVAs publikationer

Mars 2013

För mer info eller för tidigare utgivna publikationer se www.vinnova.se

VINNOVA Analys

VA 2013:

- 01 Chemical Industry Companies in Sweden
- 02 Metallindustrin i Sverige 2007 - 2011
- 03 Eco-innovative Measures in large Swedish Companies - An inventory based on company reports
- 04 Gamla möjligheter - Tillväxten på den globala marknaden för hälso- och sjukvård till äldre
- 05 Rörliga och kopplade - Mobila produktionssystem integreras

VA 2012:

- 01 Impact of innovation policy - Lessons from VINNOVA's impact studies. *För svensk version se VA 2011:10*
- 02 Lösningar på lager - Energilagringstekniken och framtidens hållbara energiförsörjning
- 03 Friska system - eHälsa som lösning på hälso- och sjukvårdens utmaningar
- 04 Utan nät - Batterimarknadens utvecklingsmöjligheter och framtida tillväxt
- 05 Sveriges deltagande i sjunde ramprogrammet för forskning och teknisk utveckling (FP7) - Lägesrapport 2007 - 2011. *Finns endast som PDF*
- 06 Företag inom fordonsindustrin - Nationella, regionala och sektoriella klusterprofiler som underlag för analys- och strategiarbete
- 07 Svensk Life Science industri efter AstraZenecas nedskärningar. *Finns endast som PDF*
- 08 EUREKA Impact Evaluation - Effects of Swedish participation in EUREKA projects
- 09 Uppföljning avseende svenskt deltagande i Eurostars. *För engelsk version se VA 2012:10. Finns endast som PDF*
- 10 Follow-Up of Swedish Participation in Eurostars. *För svensk version se VA 2012:09. Finns endast som PDF*

VINNOVA Information

VI 2013:

- 01 Branschforskningsprogrammet för skogs- & träindustrin - Projektkatalog 2013
- 02 Destination Innovation- Inspiration, fakta och tips från Ungas Innovationskraft
- 03 Inspirationskatalog - Trygghetsbostäder för äldre
- 04 Challenge-Driven Innovation - Societal challenges as a driving force for increased growth. *För svensk version se VI 2012:16*
- 05 Innovationsupphandling - en möjlighet till förnyelse och utveckling
- 06 Årsredovisning 2012
- 07 Trygghetsbostäder för äldre - en kartläggning. *Finns endast som PDF*
- 08 Äldre entreprenörer med sociala innovationer för äldre - en pilotstudie kring en inkubatorverksamhet för äldre. *Finns endast som PDF*
- 09 Fixartjänster i Sveriges kommuner - Kartläggning och samhällsekonomisk analys. *För kortversion se VINNOVA Information VI 2013:10*
- 10 Sammanfattning Fixartjänster i Sveriges kommuner - Kartläggning. *kortversion av VINNOVA Information VI 2013:09*

VI 2012:

- 02 Så blir Sverige attraktivare genom forskning och innovation - VINNOVAs förslag för ökad konkurrenskraft och hållbar tillväxt till regeringens forsknings- och innovationsproposition
- 03 Idékatalog - Sociala innovationer för äldre
- 04 Innovation i offentlig upphandling - Ett verktyg för problemlösning
- 05 Årsredovisning 2011
- 07 Din kontakt till EU:s forsknings- och innovationsprogram
- 08 Uppdrag att stärka det svensk-kinesiska forsknings- och innovationssamarbetet. *Finns endast som PDF*
- 09 Projektkatalog eTjänster. Slutkonferens - summering och reflektioner
- 10 Hållbara produktionsstrategier samt Tillverkning i ständig förändring - Projektkatalog 2012
- 11 VINNVÄXT

- 12 Effekter av innovationspolitik - Tillbakablickar och framtidsperspektiv
- 13 Banbrytande IKT - Projektkatalog
- 14 Smartare, snabbare, konvergerande lösningar - Projektkatalog inom området IT och Data/ Telekommunikation i programmet Framtidens kommunikation
- 15 Fordonsstrategisk forskning och innovation för framtidens fordon och transporter
- 16 Utmaningsdriven innovation - Samhällsutmaningar som drivkraft för stärkt tillväxt. *För engelsk version se VI 2013:04*
- 17Handledning för insatser riktade mot tjänsteverksamheter och tjänsteinnovation. *Finns endast som PDF*

VI 2011:

- 01 Framtidens personresor - Projektkatalog
- 02 Miljöinnovationer - Projektkatalog
- 03 Innovation & Gender
- 04 Årsredovisning 2010
- 05 VINN Excellence Center - Investing in competitive research & innovation milieus
- 06 VINNOVA Sweden's Innovation Agency
- 07 Challenge-driven Innovation - VINNOVA's new strategy for strengthening Swedish innovation capacity. *För svensk version se VI 2011:08*
- 10 Projektkatalog - Innovationer för framtidens hälsa.

VINNOVA Rapport

VR 2013:

- 01 Från eldsjäl drivna innovationer till innovativa organisationer - Hur utvecklar vi innovationskraften i offentlig verksamhet?
- 02 Second International Evaluation of the Berzeli Centra Programme
- 03 Uppfinnings betydelse för Sverige - Analys av och förslag till hur den svenska innovationskraften kan utvecklas och tas tillvara bättre

VR 2012:

- 01 Utvärdering av Strategiskt gruvforskningsprogram - Evaluation of the Swedish National Research Programme for the Mining Industry
- 02 Innovationsledning och kreativitet i svenska företag
- 03 Utvärdering av Strategiskt stålforskningsprogram för Sverige - Evaluation of the Swedish National Research Programme for the Steel Industry
- 04 Utvärdering av Branschforsknings-program för IT & Telekom - Evaluation of the Swedish National Research Programme for IT and Telecom
- 05 Metautvärdering av svenska branschforskningsprogram - Meta-evaluation of Swedish Sectoral Research Programmes
- 06 Utvärdering av kollektivtrafikens kunskapslyft. *Finns endast som PDF*
- 07 Mobilisering för innovation - Studie baserad på diskussioner med 10 koncernledare i ledande svenska företag. *Finns endast som PDF*
- 08 Promoting Innovation - Policies, Practices and Procedures
- 09 Bygginnovationers förutsättningar och effekter
- 10 Den innovativa värden
- 11 Framtidens personresor - Slutrapport. Dokumentation från slutkonferens hösten 2011 för programmet Framtidens personresor
- 12 Den kompetenta arbetsplatsen
- 13 Effekttutvärdering av Produktionslyftet - Fas 1: 2007-2010. *Finns endast som PDF*

Miljö - allas ansvar

Privatpersoner, företag och myndigheter - alla behöver samverka för en bättre framtida miljö.

E-Print och Trosa Tryckeri i samarbete med VINNOVA, tar ansvar för en miljövänlig trycksaksproduktion.

Gemensamt nyttjar vi modern produktionsteknik och miljövänliga insatsvaror i vår strävan att minimera miljöpåverkan. Vårt miljöarbete har hög prioritet och utvecklas kontinuerligt.

VINNOVA stärker Sveriges innovationskraft

VERKET FÖR INNOVATIONSSYSTEM – SWEDISH GOVERNMENTAL AGENCY FOR INNOVATION SYSTEMS

VINNOVA, SE-101 58 Stockholm, Sweden Besök/Office: Mäster Samuelsgatan 56

Tel: +46 (0)8 473 3000 Fax: +46 (0)8 473 3005

VINNOVA@VINNOVA.se www.VINNOVA.se